

8. Шейн Е. Ю. Деякі психофізіологічні особливості журналістської праці та можливості її раціоналізації // Преса і сучасність. – 1994. – № 3. – С. 31–37.

Нагорнюк Л.Е. Создание модели профессиональной деятельности журналиста как условие реализации профессиональной направленности общеобразовательных предметов на факультетах журналистики

В статье обосновывается необходимость создания модели профессиональной деятельности журналиста как условия профессиональной направленности общеобразовательных предметов на факультетах журналистики и предлагается авторское видение такой модели.

Nagornyuk L. Creation of model of professional activity of **journalist** as **condition** of realization of professional **orientation** of general objects on faculties of **journalism** *The necessity of the journalist's professional activity model creating as a condition of professional orientation of general education subjects on the journalistic faculties is contened; and the author's vision of the model is proposed.*

УДК 37.034.001.76:504

Нечипорук Л.І.

Рівненський державний
гуманітарний університет

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НООСФЕРНОЇ ОСВІТИ

В статті акцентується увага на технології формування моральної культури старшокласників засобами ноосферної освіти як інноваційної, вирізняються засоби, форми і методи її реалізації в освітньому просторі школи.

Актуальність проблеми полягає у необхідності переходу до нового еволюційного етапу людства та формуванні моральної культури підростаючого покоління. Він ґрунтується на розумінні людиною свого нерозривного зв'язку із природою, відповідальності за гармонійне і повноцінне існування людства, усвідомленні своєї причетності до єдиного еволюційного поступу людства до ноосфери – нового еволюційного стану біосфери, стану гармонії в системі людина-суспільство-природа, в якій розум і духовно-моральні пріоритети є вирішальним чинниками розвитку цивілізації (ноосфера (грецьк. *noos* - *розум і сфера*)). Основоположні позиції такого розуміння обґрунтовуються у концептуальних положеннях ноосферного вчення В.І.Вернадського, Тейяра де Шардена, Е.Леруа і є підґрунтям ноосферної освіти [4]. Ноосферна освіта заявляє про себе як інноваційна освітньо-виховна система, в основі якої - ідея єдності і цілісності оточуючого світу (інновація - *innjvates* – *нове, нововведення-зміни всередині системи, які здійснюються за рахунок її власних (in –всередині)*)

засобів), педагогічні інновації – результат процесу створення нового, що відповідно оновлює педагогічну теорію і практику, оптимізуючи досягнення поставленої перед суспільством освітньої мети [3, 10].

Ноосферна освіта спрямована на формування коеволюційного світорозуміння, який визначається Розумом, Волею і Вірою людини в гармонію між світом природи і світом людини. Вона будується на ідеї активної еволюції, тобто необхідності нового творчого етапу розвитку світу, що відповідає вимогам сучасного стану суспільства і гармонійно вписується у вже існуючу систему освіти.

Концептуальні основи її вперше були розкриті у філософських дослідженнях Буровського А.М., Урсула А.Д., Яншина А.Л. і ін. Низкою авторів (Маслова Н.В., Сікорська Г.П., Дудіна М.Н., Абрамова Н.Л., Полякова М.В., Іванов С.А і ін.) створюється інноваційна структура моделей шкіл ноосферної освіти Росії [7; 8]. Це – спільний проект вчених і педагогів-практиків, спрямований на формування людини ноосферної цивілізації. На необхідності створення ноосферних інноваційних освітніх технологій наголошують українські вчені: Андрущенко В.В., Курик М.М., Леутська Л.Д. та інші [1;6]. Ідеї ноосферної освіти втілюються у навчальних закладах Харківщини, окремі її аспекти реалізуються у школі-ліцеї №2 м. Рівне, рівненському колегіумі, Бугринському аграрному ліцеї Гошанського р-ну Рівненської обл..

Метою статті є вирішення принципів, засобів, форм і методів, на яких ґрунтується технологія формування моральної культури старшокласників у ноосферній школі.

Моральна культура особистості в контексті ноосферної освіти ґрунтується на розумінні універсальних законів розвитку Всесвіту, ноосферних моральних цінностей (цінність Буття, інших, себе як частини природи), культурі життєтворчості на основі моральної потреби у самовдосконаленні та усвідомленні відповідальності за збереження життя на Землі.

Процес формування моральної культури старшокласника засобами ноосферної освіти ґрунтується на синтезі трьох взаємопов'язаних компонентів:

- природного (сприйняття себе як істоти мислячої, що узагальнює в собі складники Всесвіту, володіє синтезом знань і цілісним світобаченням);
- соціального (розвинене почуття власної відповідальності за рішення глобальних питань щодо кожного мешканця Землі, екологічне поведіння (ґрунтується на основі принципу не руйнівності), толерантність (гуманістичний, ненасильницький) тип взаємин між людьми);
- духовного (орієнтація на вищий рівень досконалості як в соціокультурній, так і духовній сферах діяльності, прагнення до інтелектуальної, професійної, естетичної творчості).

Саме на цій снові ґрунтується модель сформованості моральної культури випускника ноосферного загальноосвітнього навчального закладу (рис. 1.). З неї випливає, що випускник школи - фізично здорова, морально і соціально зріла, емоційно і інтелектуально розвинута особистість, якій притаманні:

- усвідомлення себе як складової частинки ноосфери і своєї відповідальності за подальший еволюційний розвиток Природи і самого себе;

- розуміння необхідності гармонізації усіх взаємовідношень суспільства, природи і окремої людини;
- прагнення до морального пізнання себе у контексті оточуючого світу як складника природи і суспільства, спроможність до усвідомлення моральної основи своїх дій, вчинків;
- осмислене сприйняття єдності усього живого, спроможність до діалогу із оточуючим світом, до співпереживання, до розуміння інших,
- здатність до самостійної діяльності (уміння передбачати мету, способи діяльності, їх корекції, прогнозуванню результатів), відчуття себе суб'єктом світотворення;
- усвідомлення вибору стилю свого життя, своїх почуттів, потреби адекватно їх висловлювати;
- спроможність до самоосвіти й саморозвитку, аналітичне, практичне і творче мислення;
- спроможність до збереження і зміцнення власного здоров'я і збереження життя на планеті;

ВИПУСКНИК НООСФЕРНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ:

особистість, автономна у своїх моральних діях, що ґрунтуються на моральному виборі, усвідомлення моральної відповідальності за себе і за інших; особистість, яка прагне до розвитку свого внутрішнього морального життя, вдосконаленню своїх моральних знань і вмінь, використовуючи в якості критерію досягнень власну самооцінку; яка може і вміє самостійно проявляти ініціативу у моральній діяльності, відкрита різним культурам, яка знає і розуміє цінність кожної із них, знає закони співжиття ноосферної цивілізації і здатна активно впливати на цивілізаційні процеси, яка відчуває себе громадянином України, планети, Всесвіту.

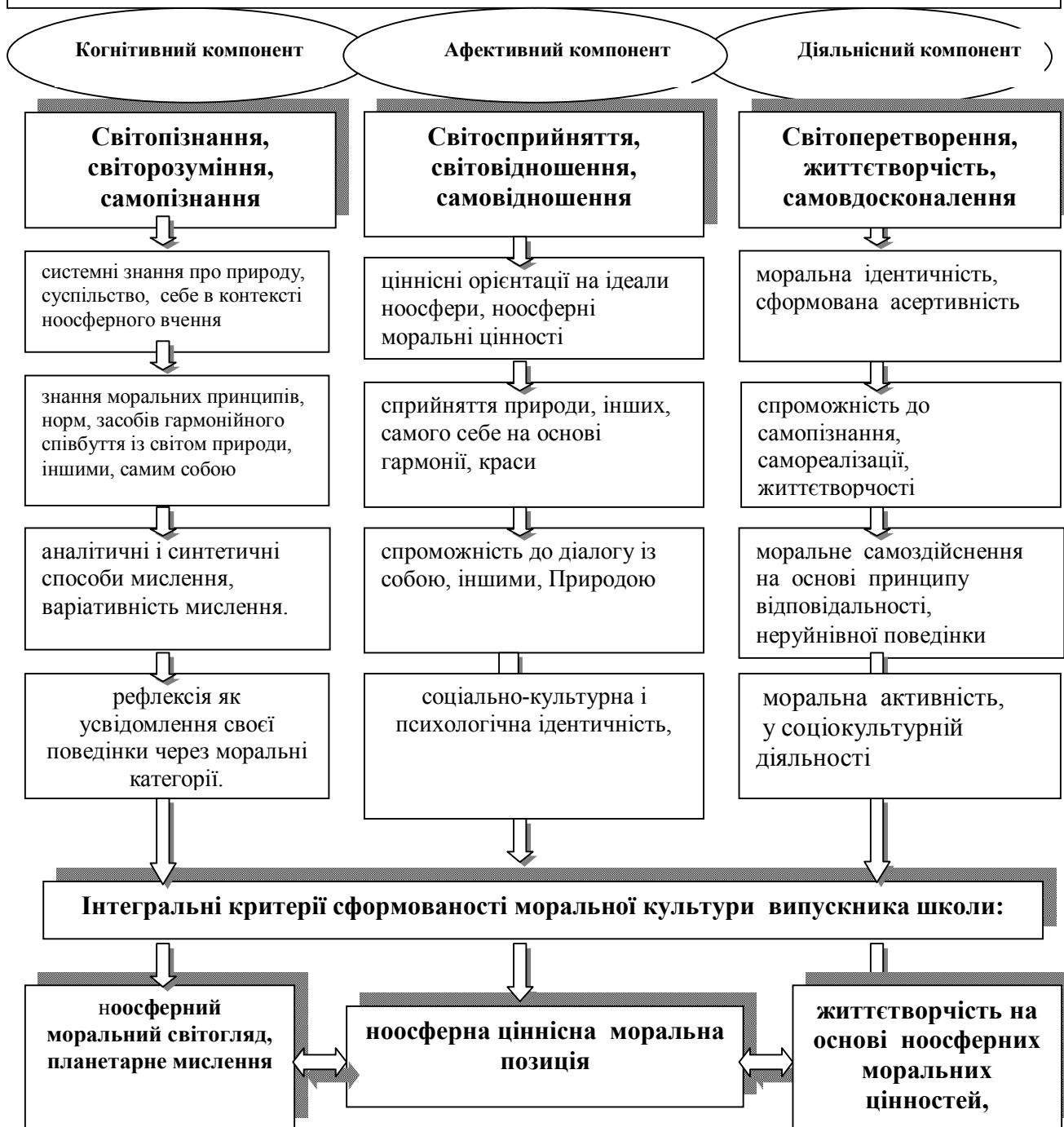

Рис. 1. Модель сформованості моральної культури випускника ноосферного загальноосвітнього закладу

Реалізація програмованих цілей передбачає:

- забезпечення сучасного навчального закладу синтезом ідей, пов'язаних із розвитком моральної культури особистості в контексті ноосферного розвитку;
- розробку технологій впровадження ноосферних ідей у контекст сучасної освітньо-виховної системи;
- систематизацію діагностичного матеріалу з метою вивчення рівнів розвитку моральної культури особистості в умовах ноосферної освіти;
- розробку інтегрованих курсів і програм, що входять до ноосферної проблематики;
- узагальнення хрестоматійного матеріалу з проблеми: фрагменти біографій відомих людей, моральних ситуацій, що ілюструють позитивний та негативний досвід ставлень та поведінки в контексті людина – природа, людина – суспільство, людина – Космос, Я – Я тощо;
- внесення до навчального плану дисциплін ноосферного, етичного, валеологічного циклу, нормативних курсів, спецкурсів, факультативів, гуртків тощо;
- участь у міжнародних, регіональних, міських (місцевих) екологічних, соціокультурних акціях;
- навчання рефлексії власної поведінки і стосунків з іншими людьми, природою (тренінги) і т.п.;

Важливим аспектом у процесі формування моральної культури школярів є діяльність педагога ноосферного закладу. Він вирізняється такими характеристиками (табл. 1)

Таблиця 1

Характеристика діяльності педагога в умовах ноосферного закладу

Теоретична підготовка педагога	Практична підготовка педагога	Організаційні умови
– усвідомлення необхідності зміни цивілізаційної парадигми і зміни суспільної свідомості, значення освіти у нинішній час і прийняття нових освітніх цілей; - формування цілісного бачення світу і нових моральних цінностей по відношенню до всього живого на планеті; - вияснення змісту ноосферного	– розроблення власної стратегії першочергового засвоєння учнями знань про ноосферу як цілісну систему і про людину як її частину, вирізнення ноосферних моральних пріоритетів в освітній діяльності; – вирізнення із змісту освіти і виховання знання, які здатні бути орієнтовним підґрунтям неруйнівної поведінки у світі природи, суспільстві, відповідного принципу ноосферного розвитку, і інтегрування його в загальну систему моральної культури особистості; – вміння розробляти власні навчально-виховні матеріали	– розробка відповідної технології підготовки педагогів, яка повинна мати рефлексивно-пошуковий характер і опиратися на методи: - організацію вивчення літературних джерел – підготовка доповідей, рефератів, повідомлень, вивчення педагогічного досвіду ноосферних шкіл; - організація спільної пошуково-дослідницької діяльності – розробка учбово-виховних матеріалів тощо; - проектування власної діяльності і розробка спільних проектів із школярами. - побудова спілкування з учнями на гуманістичних принципах діалогічності, емпатійного

знання, виховання	на основі ноосферного підходу - володіння методикою творчого саморозвитку.	розуміння школяра. - спільний пошук цінностей, норм і законів життя, їх дослідження в конкретних видах діяльності, у спілкуванні.
----------------------	--	---

У змісті освітньо-виховної роботи вирізняються змістові блоки: когнітивний блок - блок знань про ноосферу, природу моральні закони, принципи, категорії, поняття, знання про культури народів світу, культуру ноосфери, знання про себе, якості і ознаки особистості високої моральної культури, культуру мислення, яка реалізується у різних формах пізнавальної діяльності. У базових навчальних курсах введена обов'язкова ноосферна компонента – розгляд практично-суспільного та морального значення явища, що розглядається, його вплив (позитивний чи негативний) на людину, суспільство, Природу;

Блок емоційно-ціннісної культури особистості спрямований на формування ціннісної ноосферної моральної позиції, здатності до емпатії, рефлексії, толерантності, спрямованості на комунікативну взаємодію на основі діалогічного підходу, самосприйняття. Мета - досягнення інтереорізації моральних цінностей, переведення у особистісно значущі як основу становлення ноосферної ціннісної моральної позиції.

Блок культури моральної діяльності спрямований на організацію прояву рівня моральної культури у різних видах діяльності, формування моральної активності, спрямованості на моральну творчість, самопроекування у контексті життєтворчості, на досягнення найвищого рівня моральної культури - духовного.

Важливим аспектом процесу формування моральної культури школярів у ноосферній школі є диференціація засобів, що забезпечують реалізацію вирізнених цілей:

- діалог культур – основа формування розуміння діалогічного способу взаємодії із самим собою (внутрішній діалог), іншими, природою як умови збереження життя на Землі (зовнішній діалог). Це загальнолюдський закон об'єктивного характеру, який спрямовує людину на гармонійну взаємодію із інтересами інших людей, природи у рамках духовної і моральної цілісності.. Універсумний і ноосферний діалог як інноваційні методи активізують поведінку і мислення учнів, вирізняються підвищеною моральною мотивацією і спрямовані на розвиток життєтворчості. Сократівський діалог апробується як феномен ставлення до світу і є інваріантом універсумного діалогу;

- інформаційне середовище (Інтернет, ЗМІ, реклама тощо);

- інформаційно-педагогічний потенціал природи (введення природи у сферу моральної дії особистості);

- педагогічний моніторинг - система постійних систематичних спостережень за процесами і явищами морального становлення особистості школяра, освітнього простору школи, відслідковування змін у розвитку моральної культури особистості за певний проміжок часу, що слугує систематичному забезпеченню інформацією суб'єктів процесу виховання,

необхідних для оцінки існуючих і планування майбутніх виховних дій, прогнозування змін в моральній культурі старшокласника;

- шоу-дидактика – новий напрям у галузі організації процесу навчання, що вимагає використання методів театралізації, екранної культури, публічної рефлексивної інтроспективи, методів інтуїтивного евристичного пошуку. Театралізована педагогіка гармонізує дію, мотивацію до дії, пізнання дії, самопізнання, самокорекцію в умовах навчально-виховної взаємодії, комунікації, спілкування. За таких умов учень здатний пройти шлях від локального усвідомлення себе до глобальності і пізнання свого глобального призначення з паралельним надбанням здатності до життя в цьому бутті [2]. До неї належать уроки арт-творчості - мистецтвотворча діяльність – синтез декількох галузей наукового знання – мистецтва, педагогіки, психології, що забезпечує розробку теорії і практики педагогічно підтримуваного спрямованого процесу морально-естетичного розвитку школяра і формування основ його моральної культури через сукупність методик, побудованих на прилученні різних видів *мистецтва* (живопис, колаж, скульптура, фотографія тощо).

- різні види *гри* як універсалії культури, що акумулює історично здобутий соціальний досвід, в системі якого старшокласник оцінює, переживає внутрішній і зовнішній світ, цілісно осмислює різні явища, факти, процеси, апробує різні типи соціальної діяльності, систему ціннісних орієнтацій тощо. В процесі гри зростає можливість альтернативної поведінки його по відношенню до оточуючого світу. Ігровий процес при цьому створює безліч різних випадкових, непередбачених ситуацій, схем, планів, позицій, можливостей, збільшує рівень свободи, розширює функціональне поле соціальної системи [5]

Формування моральної культури ґрунтується також на таких психологічних механізмах: відображення, усвідомлення моральних понять, норм на основі ідентифікації, механізм породження (творення) через емпатію, рефлексію, інсайт, катарсис, процес інтеріоризації і екстеріоризації правил, норм, цінностей моральної культури як взаємоперехід від індивідуальних процесів розвитку (пізнання власної індивідуальності) до соціокультурного (відображення і породження цінностей культури) та повернення до внутрішнього процесу розвитку (О.С.Анісімов, Л.С.Виготський, Б.С.Братусь, П.Я.Гальперін, А.Н.Леонтьєв, С.Л.Рубінштейн, та ін.).

Висновок. Технологія формування моральної культури старшокласників засобами ноосферної освіти сприяє гармонізації школяра зі світом Природи, суспільством та із самим собою на основі ноосферних цінностей, інтегрується в педагогічну систему сучасної школи і є інноваційним підходом на всіх рівнях її функціонування: методологічному, теоретичному, технологічному та організаційному.

Запропонований інноваційний підхід до формування моральної культури старшокласників **потребує подальшої апробації.**

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. Вища освіта в пост-болонському просторі: (спроба прогностичного аналізу) //AFES 2006/ Davos Forum Switzerland/ july 4-10, 2006
2. Анисимов О.С. Акмеология и методология: проблемы психотехники и мыслетехники. М., Знание, 1998
3. Буркова Л.Б. Педагогічні інновації та їх діагностична експертиза: теоретичний аспект. –К.:Наук. світ, 1999. –С.10.
4. Вернадский В.И. Размышления натуралиста: научная мысль как планетарное явление. Кн.2. –М., 1977. -256 с.
5. Ильясов Р.Р. Игра как предмет философского познания: онтологический и гносеологический аспекты. Автореферат диссертации на соиск. ученой ст.. докт.филос. наук -Уфа, 2006. -42 с.
6. Курик М.М. Ідеї ноосферної освіти в основі формування нової людини //Директор школи.-№1(193).-2002.- С.4-5.
7. Маслова Н.В. Ноосферное образование: Монографія. –М.: Инст-т холодинамики, 2002. -308 с.
8. Сикорская Г.П. Реализация ноосферной идеи в инновационном образовательном пространстве «Корпоративный университет ноосферного образования» <http://www.uroao.ru/konf/tezis/4/6/sikorskaya.doc>

Нечипорук Л.И. Инновационный подход к формированию моральной культуры школьников средствами ноосферного образования

В статье акцентируется внимание на технологии формирования нравственной культуры старшеклассников средствами ноосферного образования как инновационной, рассматриваются средства, формы и методы ее реализации в образовательном пространстве школы.

Nechiporuk L. Innovative approach to forming of moral culture of schoolboys by facilities of noosfernoy of **education**

The article deals with the technology of forming moral culture of junior school – children by the means, forms and methods of its realization in educational sphere of school are pointed.

УДК 37.013

Олексюк Н.С.

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО РОБОТИ З ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ І ЇХ СІМ'ЯМИ

У статті розкрито поняття «професійна готовність», визначено її структурні компоненти, проаналізовано основні психологічні і педагогічні